

ב"ה

גליון
נעימות ישראל

דרושים והדרכות בעניני עבודת השי"ת

מכש"ת הגה"צ

הרב ישראל חיים קאהן שליט"א

רב ואב"ד תולדות אהרן

על פרשיות השבוע ומועדי השנה

יו"ל בעה"י ע"י

ישיבת האר"י שבחבורה

בית שמוש

חינוך הבנים-פסח

להארות והערות
בטל 0737320404

y95303870@gmail.com

והגדת לבנך

סגולת ימי הפסח לחינוך הבנים

א

ימי הפסח מסוגלים לחינוך הבנים

שנצטוינו בתורה (דברים יא, יט) ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם, אמנם בחג הפסח יש חיוב מיוחד, כי בכל השנה יכול האב לקיים את חובתו ע"י שליח כדאיתא בפוסקים (רמב"ם הל' ת"ת פ"א ה"ג), לא כן בפסח שצריך לעשותו בעצמו, כיון שירדה תורה לסוף דעתו וטבעו של אדם - שהלב והרגש בהם ניחון האב אין לשום אחד בעולם, ורק כוחו ולבו של האב היא שעמדה לבנינו - שיוכלו להחדיר בקרב לבבם את יסודות האמונה. ויש בלילה הזה כח מיוחד מן השמים למצוא מסילות בלב הבנים, לעוררם ולהלהיב לבם לעבודת השי"ת.

ובח הם דברי קדשו של הרה"ק מאפטא

זי"ע בספה"ק אוהב ישראל (לפסח):

יכול מראש חודש, תלמוד לומר (שמות יג,

ח) בעבור זה וגו' שיש מצה ומרור

בעמדינו בעיצומם של ימי הפסח הנשגבים, הזמן גרמא לעסוק בעניני חינוך הבנים, כפי שמצינו שנשתנה חג הפסח משאר מועדי השנה בענין זה שיש חיוב מיוחד על האב 'והגדת לבנך ביום ההוא' - לספר ביציאת מצרים עם בניו הקטנים, ולהחדיר בהם יסודות האמונה בליל התקדש החג. ולא די בכללות, כי אם גם בפרטות - כנגד ארבעה בנים דיברה תורה, כאשר לכל אחד מהם יש תשובה והתייחסות לפי דרגתו מצבו.

והגם שבכל ימות השנה מוטל על האב

חובה זו של חינוך הבנים, כפי

לפניך ר"ל, בליל פסח שאז מתגלין הארת המוחין אשר רומזין לזה המצה והמרור ובזו הלילה מתגלה אור השכל והאמת והאמונה וחופף בלילה הזה על כל זרע ישראל ואז כשתשיב לבנך תשובה זו ותגיד לפניו כל הסיפור הלז אז בודאי יכנסו דברי האב באזני הבן ויאמין באמת ביציאת מצרים. עכ"ל.

ובן מובא מהרה"ק השר שלום מבעלזא זי"ע שכל מה שהאב מדבר עם בנו בליל פסח, הרי זה נשאר אצלו לעולם.

מונחים לפניך גוי. הנה באמת אף אם התינוק שואל את האב שאלה זו בשאר ימות השנה אז יכול האב ג"כ להשיב להבן כפי הכתוב בתורה, אך דהתוה"ק מורה לנו דכל ימות השנה אף אם יאמר להבן הסיפור יציאת מצרים לא יהיו אז הדברים מתיישבים בלבו ולא יכנסו באזניו כי זה תלוי באמונת הלב ולא כל מוחא סביל דא.

וזה שאמרה לנו התורה 'בעבור זה' ודרש בעל ההגדה 'לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים

חנוך לנער

חשיבות חינוך הבנים שבה תלוי יסוד היהדות

א

על פי דרכו

שרואים כיצד אביהם רואה תמיד את השגחת עיני ה' בעולם, ומקבל הכל לטובה, ואינו כועס בידעו שהכל נגזר מאת ה', ומשתדל להתנהג בדרך ישרה במסילות התורה, אזי מובטח לו שבניו יגדלו צדיקים ויראי שמים.

ובל זה נרמז בתיבת 'דרכו' שהוא נוט' דר כ"ו, היינו שהאדם דר ונמצא תמיד עם שם הוי"ה שעולה כ"ו, וכאשר

הכתוב אומר (משלי כב, ו) חנוך לנער על פי דרכו. ונראה כי שלמה המלך, החכם מכל האדם, הכניס בתיבות אלו את כל סוד החינוך, שהוא ע"י שהאב מחדיר ללא הרף בקרב בניו את אמונת ה' ויראת ה', וכאשר הבנים ספוגים וחדורים באמונה פשוטה מחמת

ג

ע"י מעשי האדם נברא מלאך
שמסייע לבניו להתנהג בטוב

אמרו חז"ל (שבת כג ע"ב) אמר רבא:
דרחים רבנן - הוו ליה בנין רבנן,
דמוקיר רבנן - הוו ליה חתנוותא רבנן,
ע"כ. הרי שיש בכח האב ע"י מעשיו
לגרום לבניו שיהיו תלמידי חכמים,
ולגרום לבנותיו שינשאו לתלמידי חכמים.

ודברים נוראים בענין זה כתב הרה"ק
מאפטא זי"ע בספה"ק אוהב
ישראל (פרשת מטות) וזל"ק: אבל משרע"ה
הבין הדבר על בוריו. והקדים הטף שהם
צריכים שמירה ביותר כשהם בקטנותם
ואין בהם שכל להיות עושים טוב.
והתיקון להטף ולבניו הקטנים הוא כך,
כשהאדם עושה מעשיו בקדושה ובטהרה
ובמחשבה טובה אז הוא בורא מלאך
הקדוש והוא עולה ויושב בשמים להמליץ
טוב עבור האדם, 212 ומועיל להאדם
שהוא נותן חיות להטף ולבניו הקטנים
שאין בהם שכל והמלאך מעורר אותם
לעבודתו ית"ש. וזה צריך עובדא ובנין.

בעין זה כתב השפת אמת (וילך תרל"ד)
וז"ל: טף למה באין, לתת שכר
למביאיהן. וקשה ממ"נ אי אין תועלת
בזה מה שכר ע"ז. אך הכלל כי אין שום

יתנהג בזה האופן ולהתהלך תמיד עם
אלוקיו בכל אשר יפנה - ודאי יצליח
בחינוך בנו, גם כי יזקין לא יסור ממנו
לדורות עולם.

ב

תולים את מעשי הבן כאביו, הן
לטוב והן למוטב

ומצאתי פרפרת נאה בספר אלופי
יהודה, דהנה כתיב (שמות כה,
יח) ועשית שנים כרבים זהב, ופירש רש"י
'דמות פרצוף תינוק להם'. ולכאורה
יקשה מהא דכתיב (בראשית ג, כד) וישכן
מקדם לגן עדן את הכרבים, ושם פירש"י
'מלאכי חבלה'. ויפלא הדבר, שבמקום
אחד מייחסים את הכרובים לדבר נעלה
ומקודש מאוד בבית קדשי הקדשים,
ומצד שני משתמשים בשם זה למלאכי
חבלה שהם כוחות דסיטר"א.

וכתב שם לתרץ בשם גאון אחד, שדבר
זה בא ללמדינו שהכל תלוי
בחינוך, שאם החינוך הוא כהוגן עפ"י
תורה, מתגדלים הנערים ונעשים כרובי
קודש שהם אנפין דקוב"ה ושכינתיה
כנודע, ואלו שאין מחנכין כראוי יוצאים
הנערים ומתגדלים ח"ו למלאכי חבלה.
עכ"ד.

הוא גורמת שכר שיתן הש"י הארה לבניו. ודבר זה נוהג בכל פשוטי בני"ש שאין להם שכל ורצון כראוי מ"מ ע"י הביטול לגדולים וטובים ממנו יכול להועיל רצון הצדיק לתת שכר להדבקים בו. עכ"ל.

ובן איתא מהרה"ק משינאווא זי"ע כי כאשר האב מקיים בעצמו מצות ושנתם לבניך ולומד תורה עם בנו, יש ללימוד זה כוחות נעלים והשפעה עצומה על נפש הילד, ולכן משקיע היצה"ר מאמצים מרובים למנוע מהאב ללמד לבנו תורה ושיעורים (דברי יחזקאל החדש).

דבר נגמר בלי עזר עליון וגם כל המצות ועבודת האדם הכל מהש"י כמאמר ממך הכל. אך בוודאי יש גם להאדם חלק קצת והוא ע"י הרצון והתעוררות שלו. ואיתא שכר מצוה מצוה, פירוש שגוף המצוה הוא רק שכר מהש"י שיוכל לעשותו ע"י איזה רצון שהיה לו נתן הש"י שכרו שיוכל לעשותה.

וע"ז הקושיא טף למה באין כי בשכר טירחא שלהם אין תועלת. וע"ז התשובה לתת שכר כו' כי טרחת האב ורצונו להמשיך את טפיו לעבודתו ית'

ברא כרעיה דאבוה

התנהגות האבות משפיעה על הבנים

הוא חלק בלתי נפרד מאביו. ומחמת כן יש בכוח האב להשריש אצל בנו מידות טובות והליכות ישרות, ולחנכו בתורה ומצוות.

ב

הבנים מגלים את מה שנמצא בפנימיות האבות

ועל דרך זה מצינו ג"כ להיפך חלילה, כדכתיב (ויקרא כא, ט) את אביה היא

א

הבן נמשך ממבעו אחר אביו

הנה שלמה המלך, החכם מכל האדם אומר: 'שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמך' (משלי א, ח). כי גדול כח האב יותר מכל אדם שבעולם. וכן הוא מצד הטבע, שהבן נמשך אחר אביו מתולדתו, וכמאמר חז"ל (עירובין ע"ב) ברא כרעיה דאבוה, והוא כדמיון רגל האדם שהוא חלק בלתי נפרד מהאדם, כך גם הבן

אדרבה, נותנים אנחה בקרבם כאשר צריכים לעזוב את עסקיהם בכדי לילך ולעשות את העבודה, ושמים כבר לשוב לבתיהם.

ודברים אלו חודרים עמוק היטב ללבם של הבנים שיש להם הבחנה גדולה לדעת מה מונח בעמקי לבם של אביהם - אע"פ שאינו מגלה זאת לחוץ, ולכן לא פלא שאחת מהמשפחה היתה מבעטת בסנדלה על גבי המזבח, ואמרה: לוקוס לוקוס, עד מתי אתה מכלה ממונן של ישראל ואי אתה עומד עליהם בשעת הדחק.

ובן מורגל הלשון: א קינד איז קאפיוטער פון שטוב. ופעם הראה לי מלמד תינוקות את הילדים הקטנים אוכלים, והיו יכולים לראות בחוש כיצד כל תנועתיהם המה בדיוק כמו אביהם.

וב"ב הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע: 'הבנים הם המגלים תעלומי לב האבות' (מחשבות חרוץ אות ח).

וזה ירמוז בפסוק (בראשית לו, ל) הילד איננו ואני אנה אני בא, כלומר כאם רואים שתהלוכותיו של הילד אינם כדבעי, ואינם לפי שאיפות ההורים, צריך

מחללת, ודרשו חז"ל (סנהדרין נב ע"א) שאם היו נוהגין בו קודש - נוהגין בו חול, כבוד - נוהגין בו בזיון, אומרים: ארור שזו ילד, ארור שזו גידל, ארור שיצא זו מחלציו.

ובעין זה אמרו ז"ל (סוכה נו ע"ב) שותא דינוקא בשוקא, או דאבוה או דאימיה. ופירש"י: מה שהתינוק מדבר בשוק, מאביו או מאמו שמע. ולזה קנסו את כל משפחת בילגה, כי דעתו ותכונותיו ומעשיו של הבן נמשכים מתולדתו אחר אביו, וכפי שיתנהג האב - כך יתנהג הבן.

ומחמת כן, כאשר אחד ממשפחת בילגה אמר דבר בלתי הגון נגד המזבח, ודאי שמע זאת מאביו ומאמו, ועל כן קנסו אל כל המשפחה.

ואף שיתכן שלא דיברו במפורש נגד המזבח ובית המקדש, אך הבנים מסוגלים להבין מדיבורי אבותיהם האם מתייחסים בכבוד ראש ובמורא מקדש אל בית המקדש, ושמים בעבודת הקודש ואומרים אשרי חלקינו שזכינו לשרת בבית ה', או שמא נרמו בדיבורם שמץ של התלוננות על הקושי לעבוד בבית המקדש, ולא נשמע בפיהם רגש של שמחה בהזכירם את עבודת הקרבנות, רק

מאכט דאס זייער א שלעכטע השפעה אויף די קינדער, אזוי ווי מען זעט בחוש בלי שיעור מקומות. 212 עכ"ל.

ונראה לרמז ענין זה כמה שאמר הכתוב (במדבר ה, ב) אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות. כי האב והאם הם דוגמת המנורה והשמן, והבנים הם דוגמת הפתילות, וצריך שיהא השמן נמשך אל הפתילה, ובאם לאו אין הנר יכול לדלוק. וזהו רמז שאם האב והאם לא יטו עצמם אל בנם ולא ישימו לב אליו, לא יוכל הנער לדלוק ולהאיר במקדש.

וזהו מש"כ (שמות י, ב) ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אותותי אשר שמתים במ - וידעתם כי אני ה'. כלומר, בכדי שתוכלו לספר לבניכם את סיפור יצי"מ ולקבוע בקרבם אמונת ה', צריך שיהא מקודם - וידעתם כי אני ה', ולהאמין באמונה שלימה ואמונה פשוטה, ואז תוכלו לקבוע האמונה בלב בניכם.

ועל דרך זה אומרים על החפץ חיים, שנשאל ממתי יש לחנך את הבנים, והשיב: כמה שנים לפני שנולד הבן, אז הזמן לחנך ההורה את עצמו וזה ישפיע על הבנים. לאחר מכן זה כבר מאוחר.

להתבונן תחילה - "אנא אני בא" מי יודע אם אין לי חלק בזה מה שגרמתי במעשי.

ג

עיקר החינוך תלוי בהנהגת האב

כמו"כ מסופר על יהודי שנכנס עם בנו אצל הרה"ק מקאצק זי"ע להתברך לרגל הכנסו לעול תורה ומצוות ולקבל ממנו עצה והדרכה, ויאמר לו הרה"ק מקאצק: הברכה וההדרכה הגדולה ביותר בעבור בנך - הוא ההתנהגות שלך עצמך.

ואעתיק כאן מש"כ כ"ק אאמו"ר זצוקללה"ה בספה"ק דברי אמונה (ענין חינוך הבנים) וזל"ק: אויך איז איינס פון די עיקרים אין חינוך פון קינדער, די הנהגה פון די עלטערען, ווייל דאס מאכט זייער א שטארקען רושם אין עצם הנפש פון די קינדער. די עלטערען ווייסען אליין נישט ווי שטארק די קינדער קוקען זיך אריין אין זייער הנהגה בכלל ופרט, און דאס מאכט א יסוד אויפ'ן גאנצען לעבען פון די קינדער. עלטערען וואס פירען זיך נישט בצניעות, אדער וואס זיי לעבען נישט בשלום, און טוען זיך קריגען אקעגען די קינדער,

ודברת בם - ושננתם לבניך

דרכי הינוך הבנים בעיני לימוד התורהא

מקודם ליראה כו' ואח"כ את בניהם
ילמדון.

האב עצמו ילמד מקודם -
ואח"כ את בניהם ילמדון

ומספרים בכדיחותא על יהודי אחד
שבנו נכנס לעול תורה
ומצוות, וקנה עבורו סידור יפה ותפילין
נאה, וביום ה"בר מצוה" בא עם בנו
לביהמ"ד והראה לו כיצד שומרים על
קדושת התפילין, להניחם מתוך הכנה
וישוב הדעת, ושלא לשוחח עמהם דברי
בטלה, וכיצד מתאים לבחור בר מצוה
להתפלל מתחילת התפילה עד סופה,
והדריך אותו כמה הדרכות נאות כראוי
לעובדי ה'.

ובאמצע התפילה הבחין הבחור הבר
מצוה שאביו לובש התפילין
בחטיפה, כשאוחזים כבר לקראת אמצע
התפילה, ובחזרת הש"ץ מסתובב בחוץ
ומשוחח עם חבריו כפי שהיה רגיל
מקדמת דנא.

ויגש נער הבר מצוה אל אביו וישאלהו
לאמור: אבי אבי, אימתי אתה
נעשה "בר מצוה"...

כתב הרה"ק בעל תפארת שלמה
מראדומסק (פרשת ואתחנן) וזל"ק:
נראה לפרש בדרך צחות על אותן בני
אדם שהם עסוקים בהבלי עולם
ומטפשיין ומסירים מעל לוח לבם מצות
השי"ת. גם בעמדם בתפלה שפתותיהם
נעות ולבם בל עמהם. ורק את בניהם
אשר יוולד להם הם מייסריין אותם ללכת
אל בית הספר שלא לבטל רגע אחד, רק
יעסקו בתורה ותפלה. והוא אינו משים
אל לבו מה שהוא ממעט בעבודתו ית"ש
ואיך ימלא לבבו להוכיח אחרים בשבט
מוסר ובניו מומם ואינו מרגיש מומו
הפוסל אותו. וזה שמרמוז הכתוב השמר
לך וגו' ופן יסורו מלבבך. ר"ל אתה
בעצמך תסור מליילך בדרכי השם.
והודעתם לבניך. היינו שתוכיח רק את
בניך שהם ילמדו ועל עצמך לא תשגיח
כלל. לא זו הדרך ישכון אור רק אשר
ילמדון ליראה וגו' שהם עצמם ילמדו

ב

לימוד התורה של האב משפיע
על בנו

המלמדים נמי הוא [היינו לא רק תקנת התלמידים], שיהיה ירא שמים יותר מדאי בשעה שמלמד עם הבנים כי דברים היוצאים מן לב ירא וחרד נכנסים ללב ומלהיכים כאש בוער ביראת ה' ואהבתו בלב הנער. ועד"ז יתפרש והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך ואז ושנתם לבניך. וההיפוך אפילו דייק וגריס ואין לבבו נכון עם ה' מלאכתו רמיה ומחריב הנער ודבריו כעכס מוסר אויל. ועד"ז יתפרש השמר לך פן תשכח הדברים אשר ראו עיניך והודעתם לבניך ולבני בניך, פי' גם זה בכלל האזהרה כשתרגיש בעצמך שכחת ה' ואין לבבך שלם לא תלמדם אז לבניך כי למה תחטיאו נפשות נקיים אביונים. ע"כ. והדברים נוראים תסמרנה שערות ראש.

ד

גם קמני קמנים צריכים לשמוע
קול תורה ויועיל להם לגדול ת"ח

ועל דרך זה פירש החת"ס (דברים לא, יב) עה"פ הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגו' למען ישמעו ולמען ילמדו וגו' ובניהם אשר לא ידעו ישמעו ולמדו. דאחר שצויה להביא הטף שהגיעו לחינוך, שוב אמר ובניהם אשר לא ידעו,

ג

בכדי ללמד תורה צריך שיבער
לבו אל השי"ת

וכתב החת"ס על הגמ' (בבא בתרא כא ע"א) התקינו שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בירושלים, כדכתבו התוספות "לפי שהיה רואה קדושה גדולה וכהנים עוסקים בעבודה היה מכוון לבו יותר ליראת שמים וללמוד תורה. ומוסיף החת"ס שנראה בתקנת

ה

ושננתם לבנוך - ע"י ודברת בם
ולא בדברים בטלים

כתב החת"ס (דברים ו, ו) וז"ל: אמנם לא יכול ללמד עם אחרים אם הוא לא למד. על כן ילמוד הוא תחלה ואח"כ יזכה אחרים. וע"י מה תזכה ללמוד עם אחרים - ע"י ודברת בם בעצמך.

ובררשות מרן בעל שבט הלוי שליט"א (שה"ג תש"מ) כתב וז"ל: ושננתם לבנוך ודברת בם בשבתך בביתך, וארוז"ל (יומא יט ע"ב) כל השח שיחה בטלה עובר בעשה שנאמר ודברת בם ולא בדברים בטלים. לענ"ד דקאי נמי אלמעלה ושננתם לבנוך, זה האושר של כל אב ואם לראות את בניהם שקועים בתורה ותלמודם שנון בפיהם, אבל בתנאי ודברת בם - אתה האב, ולא בדברים בטלים, כי אם ישמעו הבנים השיחה בטלה ושיחת אבק לשה"ר וכו', אז הפסדתם כל עיקר ושננתם לבנוך.

ו

לא להתערב בויבוחים ולהגדיל
הדרך ארץ על צדיקי וגאוני הדור

וממשיך בעל שבט הלוי, וז"ל: כיום נמשכים אחרי הרחוב הפרוץ

אלו קטני קטנים שלא הגיעו לחינוך, מ"מ ישמעו ויכנס באזניהם קול המולה של תורה, וילמדו בעתיד אחר זמן לכשיגדל. עפ"י מ"ש ירושלמי (יבמות פ"א ה"ו) אמו של ריב"ח הכניסה עריסה שלו בבית המדרש כדי שיכנס באזנו קול דברי תורה, וזה מסוגל לכשיגדל שיהיה ת"ח וצדיק.

וב"ב בספר פלא יועץ (ערך יונקי שדים) וז"ל: אם בא ללמוד - ילמד בצד הילד כדי שתהיינה אזניו קשובות לדברי תורה וכמארז"ל ר' יהושע בן חנניא אשרי יולדתו ופירשו שיולדתו גרמה לו שיהא חכם שהיתה מולכת עריסתו לבית המדרש כדי שישמע דברי תורה. וכל כיוצא בזה את אשר בכחו לעשות יעשה כדי שיהא הולד בריא וחזק ובתורה יתחזק. עכ"ל.

ומסופר כשהיה החזון איש ילד פעוט לא הניחו אביו לילך לחדר עם ילדים אחרים שבעיירה, רק לקח עבורו מלמד פרטי. וסיפר רבי דוד פרנקל ז"ל כי החזון"א גילה פעם טעם הדבר, משום שאביו לא רצה שיכנסו לתוך אזניו ויתרגל לדברי פטפוט והבל שהיה מורגל אז בין הילדים, שאינו מביא לידי קדושה וטהרה יתירה.

שונים, דבר שניתן להכרעת זקני עמינו, ומעולם היו נוהרים שלא לדבר מזה בבית הורים, ושלא לדבר בזה בבתי חינוך. עכ"ל.

במלבושים ובקריאת ובשמיעת דברים פסולים, ועל הכל ירד פלאים הדרך ארץ ויראת הכבוד לגדולי וצדיקי ישראל, ומה להם לילדי תשב"ר בויכוח בין מנהגים

והדרת פני זקן

החדרת כבוד תלמידי חכמים בקרב הבנים

א לא כן אם שומע מאבותיו איך מדברים מהחולשות של החכם, ומזלזלין בכבודו, ומחפשיין עליו ביקורת, הרי זה משפיע על הבן שאין לו שאיפה להיות חכם, להיות מונח על שולחן כל אחד בביקורת, ואיזה השפעה יוכל כבר להיות על בניו מחכם הזה, ששמע אתמול מאביו דברי גנות עליו, ואין לו בנין וחתנוותא רבנן. עכ"ד.

ב

תועלת השומעים לקול החכמים גם כשחושב שלא יצדקו דבריהם

והנה אין זה המקום הראוי, בקהלא קדישא הדין, לדבר בגנות המכשירים שנאסרו כבר ע"י חכמי

א

חשיבות החדרת כבוד תלמידי חכמים אצל הבנים

אמרו חז"ל (שבת כג ע"ב) אמר רבא: דרחים רבנן - הוו ליה בנין רבנן, דמוקיר רבנן - הוו ליה חתנוותא רבנן. וראיתי לידידי הגה"צ גאב"ד וויען שליט"א בספרו **שמן ראש** (שה"ג עמ' רלח) שהרחיב את הדברים בזה, דהנה חוץ ממה שזהו שכר מדה כנגד מדה, יש בו גם ענין טבעי, כאשר רואה הבן איך שהאב מוקיר תלמידי חכמים בדיבור ובמעשה, מקבל החכם חשיבות בעיניו, והוא מקבל מה ששומע מהחכם הזה, ויש לו שאיפה להיות כמותו, וממילא הויין ליה בנין תלמידי חכמים, ובנות שרוצות בבעל תלמיד חכם, והויין ליה חתנוותא רבנן.

דקה מן הדקה, והם חשים ממה שואב האב חיות ומה הן שאיפותיו בחיים. ואח"כ כאשר גם הם יזלזלו בענינים שהוא זלזל בהם, או שיעמידו את ביתם בדרך קלוקל רח"ל, איזה פנים יהיה לו, וכי יוכל להוכיחם אחר שקורה מוטלת בין עיניו, הלא ממנו למדו לעשות כן.

ג

החולקים על גאונים וצדיקים -
סופם שיצאו בניהם לתרבות רעה
רח"ל

מצאתי בספר ברך משה לאדמו"ר מסאטמאר זצוק"ל (כי תבוא) שהביא מש"כ דו"ז הרה"ק רבי דוד מקשאנוב זי"ע במכתבו הנדפס בס' מלחמת מצוה 'קבלה בידי מרבתינו הקדושים אשר כל החולק על דבר הכללי הנגזר מפני הגאונים והצדיקים ובפרט נגד המרא דאתרא, אף כי החולק הינהו ירא וחרד לדבר ה', אם כי הוא לא יסור מאחרי ה' - סופו כי בניו יצאו לתרבות רעה, וידעתי בנסיון כי כמה פעמים כן הוא' עכ"ל.

דורינו, כי לא נחשדו ישראל על כך. אך יתכן שמא יגיעו דברים אלו הכתובים כאן לידי אחד שאינו יודע את חומר העוון, אולי יתרבה כבוד שמים שמים על ידינו כאשר יבער התועבה מן הבית, ויעשה את ביתו מקדש ה', מקום להשראת השכינה בקדושה וטהרה.

כי כאשר הבן רואה קול קורא מרבנים על מכשירים אסורים ושאר כלי משחית - אשר לדאבונינו כבר הספיקו להפיל אברכים לשאול תחתית ולהחריב משפחות שלמות רח"ל - ורואה איך שאביו אינו מתחשב בדבריהם, איזה השפעה יהיה כבר על בניו מרבנים אלו גם בשאר דברים עיקרי היהדות. ואם הוא בן ירא שמים, איזה השפעה יוכל כבר להיות לו מאביו, שנעשה מזולזל בעיניו.

ולפעמים חושב האב שהוא יכול להסתיר זאת עד שבניו לא ידעו ממנו, טעות גדולה היא בידם, הבן יודע כל דבר שיש בבית, וא"א להעלים שום דבר מהם. וגדולה מכך, בינה יתירה ניתנה להם שיכולים לדעת בדיוק מהו הנקודה החשובה לאביהם ומהו הנקודה שהוא מזלזל בה, וכמו כן נחוננו בהבחנה

ישמחו במלכותך

השפעת יום השבת על חינוך הבנים

והאיש משה, מ"מ אביו ואמו, פי' הלא יש בו ג"כ חלק אב ואם, החומר אשר כמעט הוא מסך המבדיל בין הקדושה, איך יזכה גם זה החלק הבא מאביו ואמו אשר יש בו - שיכנס על ידו לבחינתו הקדושה, ע"ז באה התשובה לאמר תיראו, פי' ע"י היראה יזדכך ג"כ חלק אב ואם שבאדם. עכ"ד.

ובכדי לרומם את חינוך ילדינו, יש בידינו עצה גדולה ונפלאה, והיא על ידי ה"מתנה טובה" שמסר השי"ת לישראל מבית גנזיו, ושבת שמה, אשר כולם ישבעו ויתענגו מטובה, ובה ניתן לנו הזדמנות נפלאה להחדיר בקרב בנינו את מתיקות עבודת ה' באהבה וביראה בכח סגולת השבת.

ב

א

יש ביכולת האדם לתקן מעשיו
למפרע שיהיו מתוקנים בתכלית
השלימות כאילו התקדש כראוי

מחמת שהנשמה היא חלק אלוקי
- בהכרח שתהיו קדושים

ובכדי לבאר גודל יקרת יום השבת קודש, נקדים במאמרו של הרה"ק השרף מסטרעליסק זי"ע, עה"פ קדושים תהיו כי קדוש אני ה', וז"ל: פי' קדושים תהיו, בהכרח שתהיו קדושים. כי קדוש אני ה', ונשמה הקדושה הנתונה בכם היא מעצמותו ית', ע"ד שלשה שותפין באדם הקב"ה אביו ואמו. וכי תאמרו 'איש' פי' אפילו מי שהוא במדרגת איש שהיא גדולה וחשובה ע"ד

ובכדי לבאר המשך הכתובים וזאת שבתותי תשמורו' עפ"י יסודו של השרף מסטרעליסק זי"ע, יש לומר עפ"י מה שאיתא מהרה"ק מהר"י מבעלזא זי"ע על המדרש (דברים רבה ג, ה) ואהבך וברכך והרכבך וגו' למה הוא מקיש פרי הבטן לפרי האדמה, אמר הקב"ה מה פרי אדמתך סיגים אף פרי בטנך סיגים, ד"א מה פרי אדמתך אין בהם לא חטא

שהוא ענין קרבת אלוקים שמורגש ביום השב"ק בלב כל אחד מישראל, כאשר לבו פתוח לכל דבר שבקדושה יותר מימות החול.

ובן איתא בייטב פנים עה"פ (יחזקאל מו, א) שער החצר הפנימית וגו' יהיה סגור ששת ימי המעשה, וביום השבת יפתח וביום החדש יפתח, דהנה שורש העבודה הוא בלב, דרחמנא ליבא בעי (סנהדרין קו ע"ב). ובכל השבוע אנו עושין המצוות במחשבה דיבור ומעשה הכל כדי לעורר הלב, אבל ביום השבת הלב מעורר כל האברים בלי כח המעשה. וזהו שער החצר הפנימית, דהיינו הלב, יהיה סגור ששת ימי המעשה, אך ביום השבת יפתח הלב הפנימי מעצמו והוא מעורר כל האברים לאהבתו וליראתו ית"ש.

ובן איתא בסידורו של שבת ששבת ר"ת ש'בת ב'ו ת'שוב, וזאת - מחמת גודל האהבה שנתעורר ביום זה. וכן כתב בפרי צדיק (ויגש אות ח) וז"ל: אמנם קדושת השבת פועל להתעוררות התשובה, ועם כל זה לזמר ולרנן בשמחה, שקדושת שבת פועל להיות בחינת תשובה מאהבה אשר על ידי זה נצמח עוד השמחה בלב, ע"כ. וזהו כעין שכתב בבני יששכר בשם מחותנו העטרת צבי מזידיטשוב זי"ע שבת גימטריא

ולא עון אף פרי בטנך לא יהא בהן לא חטא ולא עון. ולכאורה שני חלקי המדרש הם שתי הפכיים, כי בתחילה דרש שפרי הבטן הם סיגים ופסולת, ובסוף דרש שהם ללא חטא ועון.

ובתב לתרץ כי שני דרשות חז"ל משלימין זו את זו, והוא להורות לנו כי ע"י שלא נתקדש האב כראוי, גורם לבניו שיהיה בהם פסולת וסיגים ח"ו, אך בכדי שלא יפול האדם ביאוש ויחשוב שאין תקנה לבניו, צריך לידע שתפילה מועלת בכל עת ובכל זמן, ובאם בוכה ומתחנן לה' מעומקא דליבא על שלא התקדש כראוי, יש ביכלתו לתקן למפרע ונחשב כאילו נתקדש כראוי בתכלית השלימות, ועי"ז יעזור לו השי"ת שילכו בניו בדרך התורה והמצוות ללא חטא וללא עון ויסתלק מהם כל הפסולת והסיגים שנדבקו בהם.

ג

בכה קדושת השבת שמביא לידי תשובה מאהבה וקרבת אלוקים - ודונות נעשים לזכויות

והנה בכדי להגיע למדריגה זו שיהפכו הזדונות לזכויות, דהיינו שיתהפך למפרע כאילו הכל בתכלית השלימות, הוא ע"י תשובה מאהבה (יומא פו ע"ב),

בכל דור יש שורש להחזיק במצוה מיוחדת יותר משאר מצות. עכל"ק. והגיד הרה"ק מבעלזא כי בדורינו העיקר הוא "שמירת שבת וחינוך הבנים".

וע"פ הנזכר יובן מאוד עומק דברות קדשו, כי בכדי שיהיו הדור מתוקנים ומוכנים לקבל פני משיח צדקינו ויהיו טהורים וקדושים בכל שלימות, אי אפשר רק בכח קדושת השבת. כי בכל ימות החול טרוד האדם על המחיה ועל הכלכלה ואין לו פנאי כ"כ להתבונן על החינוך, וגם יושבי אוהל טרודים בעצמם לקנות קנין תורה ולהתעלות בעבודת השי"ת, אך בהגיע יום מנוחה כאשר האדם מוסב עם יוצאי חלציו, אז הוא עיקר הזמן הראוי שיוכל להכניס ערכי יראת שמים ומידות טובות ואהבת התורה אצל בניו בצירוף קדושת יום השב"ק שמזמר עמהם ברוב שירות ותשבחות וסיפורי צדיקים, ועי"ז יזכה לראות רוב נחת דקדושה, לעכטיגע קינדער - לעכטיגע דורות.

ה

היצה"ר משים עיכונים בכדי שלא יוכל האב ללמוד עם בנו בשבתות ומועדים

ואיתא מהרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע דזה היה הויכוח של משה רבינו

'אהבה בכל לב, אהבה בכל נפש, אהבה מכל מאד'.

ובזה יובן מה שמסיים הפסוק 'ואת שבתותי תשמורו', שבאם ירצה אדם לבטל ממנו חלק 'אביו ואמו' שהוא החומר אשר כמעט הוא מסך המבדיל בין הקדושה, העצה היא - לנצל את יום השבת קודש, בה נפתחים הלבבות להרגיש נועם עבודת ה' וקירבת אלוקים, ואז יכול לשוחח עם בניו בפרשת השבוע ולהחדיר בהם מושגים של עבודת ה', או לספר סיפורי צדיקים משנים קדמוניות של מסירות נפש והזדככות החומר וכיוצ"ב, ובזה תוכלו לקדש גם את חלק 'אמו ואביו' ולתקן הכל למפרע.

ד

העיקר הוא שמירת שבת וחינוך הבנים

בעת המלחמה האיומה, כאשר היה סכנה איומה ליושבי ארץ ישראל שהדייטשען ימ"ש היו בדרכם להכנס לארה"ק, נתאספו לתפילת רבים ראשי עם יחד שבטי ישראל, ואמר שם הרה"ק מבעלזא זי"ע שאיתא בספר הקדוש נועם אלימלך פר' נח וז"ל: בכל דור ודור יש שורש לתקן מצוה מיוחדת יותר משאר מצות למשל בדור הזה יש שורש לתקן מצות ציצית יותר משאר מצות, וכדומה

ומתעלים ברוב דביקות, לכן רצה להפריד הבנים מהאבות.

אמנם משה רעיא מהימנא אמר 'בנערינו ובזקנינו נלך, בבנינו ובבנותינו', ואף הקדים הנערים קודם הזקנים, לפי שהעיקר אצלנו הוא חינוך הבנים, ובאופן זה מתקיים - 'כי חג ה' לנו'.

ע"ה עם פרעה הרשע, כי פרעה אמר לא כן לכו נא הגברים כי אותה אתם מבקשים, לפי שידע שעיקר חינוך הילדים הוא רק כשהם מסובים יחד עם אביהם בשבתות ומועדים שאז מדריכים אותם ומדברים עמהם דיבורי אמונה ועבודת השי"ת וסיפורי הצדיקים הקדושים ומזמרים עמהם שירות ותשבחות

בית תפילה

התנהגות האבות בבתי כנסיות

עבור בנין בית ה', כי יחנכו את בניהם לעבודת השי"ת וזה יהיה תרומתם ונדבת לבבם. וזהו שכתוב הביאו בני ישראל נדבה לה', שהביאו את בניהם נדבה קודש לה', וזאת היתה חכמתם של הנשים שהשיכלו להבין את הדבר הזה.

ועל דא כתיב (שמות לט, מג) וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אתה כאשר צוה ה' כן עשו ויברך אתם משה. ודרשו חז"ל (תנחומא נשא כ) אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם, ויהי נועם ה' אלהינו עלינו ומעשה ידינו וגו'. וזהו הרמז במה שאמר משה 'במעשה

א

ההורים מנרבים את בניהם

קודש נדבה לה'

כתב דודי בספר אלופי יהודה עה"פ (שמות לה, כה-כו) וכל אשה חכמת לב בידיה טוו וגו' וכל הנשים אשר נשא לבן אתנה בחכמה טוו את העזים וגו'. דלכאורה כפל כאן את ענין חכמת הנשים. ומיישב עפ"י מה שכתב בתשו' יד רמ"ה כי לא כל ישראל היו יכולים לתרום ממון עבור המשכן, לפי שהיו ביניהם עניים ואביונים. לפיכך אמרו הנשים מחמת רוב חפצם ורצונם לנדב

האיך להתפלל ובאיזה פנים לעמוד לפני מלך מלכים המלכים הקב"ה. כי הקטן בבואו לביהמ"ד עוקב הדק היטב אחר כל תנועה של אביו, והתנהגותו של אביו נחקקת במוחו להתנהג אף הוא כמותו.

ומספרים כי פעם אחת מצא יהודי את אחד הנערים בוכה בבית המדרש בדמעות שלישי. נכמרו רחמיו של אותו יהודי ופנה אל הנער וישאלהו מדוע תבכה? ענה לו הנער, כי המלמד אמר לכל הילדים לעמוד בבית המדרש בעת התפילה ליד האב, ואבי עמד בחוץ ושוחח שם עם אנשים, וכאשר באתי לעמוד לידי - הכה אותי ואמר לי: לך מכאן, אל נא תעמוד עמדי. איני יודע מדוע הכה אותי - ממרר הנער בכני - הרי המלמד ציוה אותנו לעמוד ליד האב בעת התפילה...

אמנם כאשר האב בא לתפילה בזמנה, ויושב על מקומו ואינו מדבר, אלא שעה זו עומד לפני המלך ומתפלל, הרי זה החינוך היותר גדול שיוכל לעשות לבניו. וההיפוך הוא כאשר בא מאוחר, ועומד עוד ומדבר עם חבריו. הבנים לומדים את דרכי האב, ויש להם דיעה על כל מעשיו, ואח"כ כשאשר יגדלו הנערים ועושים כמעשיו, אין בידו לעשות מאומה.

ידיכם' כמאמרם ז"ל (שבת לב ע"ב) איזה הן מעשה ידיו של אדם - הוי אומר: בניו ובנותיו של אדם. עכ"ד.

והדברים הללו מלמדים אותנו, כי כל אחד מסוגל עם חכמה ורצון להקדיש את בניו קודש לה', וזאת ע"י שמחנך אותו לילך בדרכי ישרים, והעיקר ע"י שמתנהג בעצמו בדרך התורה, והבנים ילמדו ממעשי אבות ויצעדו בעקבותיו.

ומזה יקח כל אחד לעצמו מוסר, כי בכדי לחנך את הילדים צריך שינדב את לבו בחכמת לב, והרבה רצון ומסירות, ויהא נחשב כאילו הקדיש בנו נדבה לשם משכן השי"ת - דירה נאה לשכינה הק' באברים דיליה, ובוזה יהא הברכה שרויה במעשי ידיו - אלו בניו ובנותיו.

ב

החודמנות לחנך את הילדים בבית המדרש

והחודמנות נאותה עומדת לרשות כל ראש בית אב, אשר חננו ה' בבנים ובנות, לחנך ולהרגיל את בניו לעבודת ה' ע"י שמראה לו דוגמא אישית

ג

**הבנים מרגישים כיצד אביהם
מתנהג בסעודה שלישית**

ובמו כן בסעודה שלישית של שב"ק יכולים הבנים להבחין כיצד אביהם יושב עם כל הקהל ומזמר זמירות ושומע דברי תורה והתעוררות, כאשר כל חשקו וחפצו להתעלות עם צאת השבת באסיפת מרעים בצוותא הדא בשירות ותשבחות, בהאי עידן רעוא דרעוין שמתעורר אז עת רחמים ועת רצון מלעילא, ומתגלים שערי שמים וכל ההיכלות הקדושים לכל מי שחפץ בכך, כאשר הלב נפתח באהבה ותשובה עצומה להתקרב להשי"ת.

ואת כל המחזה הזה רואים הבנים ומרגישים כי גדולה שעה נעלית זו, וגם הם רוצים לישוב בהתאספות הלבבות יחדיו ומנסים להתעלות לפי ערכם, מחמת שרואים אצל אביהם כיצד מתייחס הוא לרוממות שעת שלוש סעודות.

אך לא כן כאשר ח"ו האב יושב בקצה הבית המדרש או מחוצה לה, ומדבר שיחת הבל ודברים בטלים ומבוטלים, וכה חולף על פניו השעה הגדולה של רעוא דרעוין בלי לעשות מאומה ודבר

הבל ורעות רוח רח"ל, במקום להתעלות במדריגות הקדושה והתעוררות, ולא יפלא ממנו באם בניו אחריו ממנו ילמדו וכן יעשו ח"ו.

ובל אחד מחבורתינו הק' חובה מוטלת עליו לחקוק בלבו את דברות קדשו חוצבי להבות אש של כ"ק אא"ז בעל שומר אמונים זי"ע בשמוע'ס שאמר ב' ימים לפני הסתלקותו וזל"ק: הרה"ק רבי ייבי מאוסטראה זי"ע אמר פעם בזה הלשון: עס איז אַזא זיסע וועלט, אין א טייל מענטשן פארשלאפן דאס, אין א טייל פארפלאפלען דאס, וייל ווער עס לאזט זיך אריין צו פלאפלען - האט ער שטענדיק וואס צו שמועסן. די ווייבער אז זיי שמועסן אפילו דרייסיג טעג האבן זיי אלע נאך וואס צו שמועסן, אין דער וואס סי פלאפלעט אסאך - איז א סימן אז ער איז א גלגול פון א אשה. עכדה"ק.

ואעתיק כאן מש"כ כ"ק אאמו"ר זצוקללה"ה בספה"ק דברי אמונה (ענין חינוך הבנים) בשם ספר תפארת בנים להרה"ק בעל דרכי תשובה ממנוקאטש זי"ע, וז"ל: והנה מי שיש לו בנים כשתילי זתים סביב לשולחנו, והולכים עמו לבית הכנסת או לבית המדרש, אם רואים המה שאביהם מתפלל כראוי בקול נעימה ובכוונה, אז גם הם

וק"ש שעל המטה כדת של תורה וכדומה, אז אף אם אביו ואמו יסרוהו בדברים ללמוד ולהתפלל ולברך ברכת המזון, לא ישמע להם, כיון שרואה שאביו ואמו בעצמן יתראו בזה. וזהו כי יהיה לאיש בן סורר ומורה (מדרך התורה כנ"ל, הוא משום) איננו שומע בקול אביו ובקול אמו (בשעת התפילה וברכת הנהנין וכיוצא, ואז אפילו) ויסרו אותו לא ישמע אליהם (בראותו שהם המוכיחים לא ינהגו בעצמם כן) עכ"ל.

יתלהב בהם רשפי אש דקדושה ויערב להם להתפלל כראוי, וממילא גם כי יגדלו, הולכים תמיד בדרך ה' במסילה העולה בית אל. אבל אם בא לבית הכנסת ולבית המדרש ואינו מתפלל בפיו, רק עומד כעץ נדהם וכאלם לא יפתח פיו, אז גם בנו העומד אצלו ידבק במעשה אבותיו שלא להתפלל וכו'. ובהלכות ביתו אם רואה הבן שאביו ואמו לא ידקדקו ויזהרו במצוות ה' לברך ברכת הנהנין וברכת המזון וברכת אשר יצר

והנגלות לנו ולבנינו

לגלות התלהבות כלפי חוץ בכדי שיראו בנינו

א

לעסוק במצוות עם פעולות חיצוניות ונגלות

ובן לפעמים נתפס האדם לענווה פסולה, באמרו כיצד אוכל להתנהג כמו אחד הצדיקים ולערוך שבת טיש בהתלהבות ואש קודש, או להתפלל בחמימות בתפילות בבית המדרש בבחי' כל עצמותי תאמרנה, הלא אינני בדרגה זו, וכיצד נראה תורתית ותפלתית כל ימות השבוע, הלא לחוכא וטלולא אחשב בעיני עצמי.

אמנם דרך זו איננה ישרה, הן עבור עצמו והן עבור בניו, כי לא זו

יש לפעמים שיחשוב האדם בלבו לאמור, מדוע צריך להראות לכל בני ביתי את גודל התלהבותי בעשיית המצוות, כגון בעשיית קידוש בשב"ק או בתפילה בבית המדרש, מוטב שאסתיר את מעשי ביני לבין קוני, ולהשתדל לעבוד רק ב'פנימיות' ולא לעשות עסק מ'חיצוניות'.

כיצד אביהם מתעסק במצוות בדחילו ורחימו בהתלהבות וחמימות.

ב

כיצד פועלים הצדיקים בשביל שמעשיהם יהיו כתובים בתורה

וראיתי בספר שמן ראש לידידי הגה"צ גאב"ד וויען שליט"א, שהביא המדרש (רות ה, ו) א"ר יצחק בר מריון בא הכתוב ללמדך שאם אדם עושה מצוה יעשנה בלבב שלם שאלו היה ראובן יודע שהקב"ה מכתוב עליו (בראשית לו, כא) וישמע ראובן ויצילהו מידם בכתפו היה מוליכו אצל אביו ואילו היה יודע אהרן שהקב"ה מכתוב עליו (שמות ד, יד) הנה הוא יוצא לקראתך בתופים ובמחולות היה יוצא לקראתו ואלו היה יודע בעז שהקב"ה מכתוב עליו ויצבט לה קלי ותאכל ותשבע ותותר עגלות מפותמות היה מאכילה. ע"כ.

בלבד שהתנועות החיצוניות מוסיפות לקיום המצוות, כי אחרי הפעולות נמשכות הלבבות ויוסיפו בקרבו תבערה להכנס אף לכוונה הפנימית מחמת שנתעורר ע"י הפעולות החיצוניות.

אלא גם עבור בניו אחריו יש בה מגרעת וחסרון, יען כי יראו את אביהם מתעסק במצוות השי"ת בקרירות ולא ניכר בו שום התלהבות חיצונית של דחילו ורחימו, ואף כי בלבו פנימה תיקד אש, ומחשבותיו ושרעפיו יהיו תפוסים ואחוזים בכוונות עצומות ונשגבות, אך בניו ישפטהו לפי ראות עיניהם, כי אין להם אלא מה שעיניהם רואות, ומה עיניהם רואות - קרירות ותו לא. ועל כן יש לפעמים לעשות במתכוין פעולות חיצוניות בעבור ישמעו וילמדו הדורות הבאים וילמדו ממעשיו, כי בזה שיראו אביהם מתלהט בעשיית המצוות, יעשו גם המה כיוצא בזה, והחיצוניות תכניס אותם אח"כ לידי פנימיות.

ולבאורה דברי המדרש הם פליאה עצומה, כי גדולי עולם היו עובדים את ה' בכל לבבם ונפשם בתכלית השלימות, ואם הדין גותן לצאת בתופים ובמחולות, או להאכיל עגלות מפותמות, בודאי היו עושים כן, ואם כן איך יתכן שאם היו יודעים שהכתוב כותבו היו

ובזה פירשו בספה"ק מאמה"כ (דברים כט, כח) הנסתרות לה' אלקינו, והנגלות לנו ולבנינו. כי בעבור ה' אלקינו יספיק גם הנסתרות בפנימיות הלב ללא גילוי חיצון כלל, אך בעבור לנו ולבנינו צריך שיהיה "הנגלות" בפעולות ותנועות חיצוניות, שיכנס בלבבם המראה הגדול

דפי הסידור, ונופלים דפים מצד פנים ואחור, ולכן נותן לו סידור עבה עם דפים רבים, שגם אם יפלו כמה דפים בהתחלת הסידור וכמה דפים בסוף הסידור, עדיין ישאר אצלו סדר התפילה בשלימותו.

ובמו כן היה בראובן אהרן ובועז, אלמלי היו יודעים כי מעשיהם יקומו למשמרת לדורות הבאים, להתלמד מהם לעשות כפעולותיהם, אז היו מתגברים עוד יותר, למען יתגברו הדורות הבאים הרואים מעשיהם כתובים בספר ויעשו כמותם, ולמשל אהרן ששמח בגדלותו של אחיו הקטן שזכה לנבואה כמוהו ונעשה שליח ה' להגאולה, ובאמת שמחתו היתה עד אין חקר, ומה לו לפרסם זאת בתופים ובמחולות. אבל אילו היה יודע שהוא נעשה בזה סמל לכל הדורות אחריו, אז היה מתאמץ ליצא לקראתו בתופים ובמחולות, כי אפילו מי שיאמר אחר כך שאין הוא במדריגת אהרן, יוותר על התופים והמחולות, אבל שמחת הלב בשלימות יהיה לו. ועד"ז ביוסף ובועז, עכ"ד.

ד

האב הוא הסמל והדונמא בביתו

ודבר זה צריך להיות נגד עיננו תמיד, כי האב והאם המה הסמל

מתאמצים יותר, וכי שלמים אלו יעשו הטוב והחסד בשביל שכבודם ישגא.

ג

מחמת ירידת הדורות צריך האב לחוסף פי כמה וכמה

וביאר ביפה ענף שם, כי הנה המשפיע לאחרים, כמו אב לבניו או רוב לתלמידו, אין המקבל מקבל רק חלק מסויים מהמשפיע ולא כולו, כי הדורות יורדים מטה מטה, ודי להם להיות במדריגה קטנה קצת מאביהם ורבותיהם, ועל כן צריך המשפיע להתאמץ לעשות הכל בשלימות מופלגת יותר מיכלתו, וגם לפנים משורת הדין, אשר גם כאשר יגרעו ממנו קצת, עדיין תשאר הדבר בשלימות הנכונה, והיינו שהמשפיע לא יסתפק לעשות הדבר מאה אחוזים כפי שנצרך, אלא יעשה גם יותר, מאה וחמישים אחוזים, שגם כאשר יגרעו ממנו ישאר הדבר בשלימותו.

והוא על דרך משל לאב שהעניק לבנו סידור עבה מאוד, שיש בו הרבה תפילות קודם התפילה, וכן סדרי תפילות ובקשות אחר התפילה. וכאשר התפלא הבן מדוע ראה אביו להעניק לו סידור עבה כל כך, אמר לו כי במשך הזמן נשחקים

מכל מקום ישאר עליו רושם מזה עד עולם, לעשות על כל פנים במקצת מדרכיו הנעימים. אבל אם רואה אצל האב שנהרג על שוה פרוטה, ולפעמים עושה עבור זה דברים שאינם ראויים, הרי הבן יתרגל כבר לסדר מלכתחילה פרנסתו על דרכים אלו, ותוצאותיו מי ישורנו.

לבניהם, המלמד הוא סמל לתלמידיו, והרב הוא הסמל לבני קהילתו, וכל יחיד ויחיד הוא הסמל לבני חברתו. ואלמלי היה יודע זאת באמת ובתמים, היה חושב פעמיים על כל צעד שהוא עושה, מה ילמוד ממנו בנו, ואיך ישפיע זאת על הדור שלאחריו, בניו ובני בניו.

ו

הבן לומד מהנהגת האב בביתו

ומכל שכן הנהגת האדם בביתו במדותיו, פרטים אלו המה חקוקים בבניו לדורות. וכאשר רואה באביו איך דיבורו בינו לבין ב"ב הוא בנחת, מה המה התגובות להמאורעות שמתרחשות בבית, ומכל שכן כאשר רואה פעם איזה מדריגה בהנהגתו, הרי זה משאיר רושם עז על בניו. ולא כן כאשר הוא רואה שיש זלזול באופני דיבוריו, והוא ניכר בכוסו בכיסו ובכעסו, א"כ מהיכן ירק זה חי, הלא גם בניו יעשו כמותו, ועוד יותר ממה שראו.

ויתכן שיש לפעמים להאדם עצמו איזה היתר ולימוד זכות על הנהגתו, אבל יש לו לזכור כי הנסתרות לה' אלוקינו, יתכן שהשי"ת יודע סתרי לבבו כי במצבו אין עליו אשם על מעשהו,

ובמה וכמה דוגמאות יש לכך, שצריך האדם לזהר מאוד על מעשיו, כי בניו לומדים ממנו כל פרט ופרט, ואילו היה יודע איך כל תנועה שלו יש לה השפעה על המשך הדורות היה נמנע מלעשות דברים רבים. ומידה טובה מרובה, שהיה נזהר לקיים יותר דברים באופן גלוי לעיני בניו למען ילמדו ממנו הדרך בה ישכון אור.

ה

כשהאב מתעסק בפרנסתו

באמונה מתנהג כך גם בנו

כאשר האב מתנהג במשאו ומתנו באמונה, והבן רואה את אביו שעמל קשה על פרנסתו - ובלבד שיהא על דרכי התורה, והוא מתרחק מן הגזל ואונאה ושקר ודרכי רמיה, הרי זה עומד נגד עיניו כל כל ימי חייו. וגם אם לא יגיע למדריגת אביו להיות ממש כמותו,

קלה ילמוד הבן לוותר על מצוה יותר חמורה, ואם האב יותר על מצוה חמורה אז עלול הבן לסור מדרך התורה לגמרי.

ונתבונן להיפוך, אם היה בנו רואה כי אביו השליך מביתו כלי טמא שאינו מאושר, וביער הנגע מן הבית, ושומע מאביו שזהו כלי משחית ואין להחזיקו בביתו, ואין ליכנס לבית חברו שיש לו כלי זה, כמה היה משפיע על בני ביתו, שגם ברבות הימים כאשר יהיה לו נסיון בדבר, הוא יזכור כי אבא הרעיש על זה ואיך יכניסו לביתו, וכאשר יתראה לו דמות דיוקנו של אביו יצילנו מרדת לו באר שחת.

אבל הנגלות לנו ולבנינו עד עולם, הבנים אינם יודעים חשבונות, המה רואים המעשים הנגלים של האבות, ומזה הם מתלמדים. יתכן שהאב יש לו סיבה שמתפלל במהירות או באיחור, אבל מה יוכל בנו לספר אחר כך מתפלתו. ומכל שכן כאשר יודעים באמת שאין לו סיבה להתירו, מה יוכל בנו לספר מתפלותיו של אביו.

ומוכא בשם החפץ חיים כי מעשה אבות סימן לבנים, ועל האב החובה לדקדק במצוות ביתרון הכשר ולבלי לנטות ימין ושמאל אפילו כמלא נימא. כי אם יותר האב על איזו מצוה

על פי דרכו

תוכחת מוסר בטוב ובנעימים

אחריו' - הזהר לייסרם רק במקל נועם ובערקתא דמסאנא. אמנם 'לא תפאר אחריו' כמו שפירש"י 'לא תטול תפארתו הימנו', ח"ו לבזותו ולפגוע בו, לבטל את חשיבותו ומעמדו בעיניו, ע"ד שפירש השל"ה הק' את הפסוק (משלי ט, ח) אל תוכח לץ פן ישנאך, הוכח לחכם ויאחבך. כלומר, אל תוכיח לחברך בדרך זלזול

א

לייסר רק במקל נועם

ראיתי מפרשים הפסוק כי תחבוט זיתך לא תפאר אחריו (דברים כד, ב) על פי הפסוק (תהלים קכח, ד) בניך כשתילי זיתים. וזהו 'כי תחבוט זיתך' - באם תייסר ותחבוט בניך, אזי 'לא תפאר

ב

א"א לחנך הילדים ע"י כעס

וזהו כלל גדול בחינוך הבנים - שאי אפשר לחנך הילדים ע"י כעס. ואם האב חוזר לביתו כשהוא בכעס או אנגצוגנקייט - הרי זה מזיק מאוד לנפשו של הילד, רק צריך להיות דיבורו בנחת והתנהגותו מתונה, למשול על רוחו ונפשו.

ואמרו חז"ל (שבת לד ע"א) שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשכה וכו', וצריך למימרינהו בניחותא, כי היכי דליקבלינהו מינה.

ובן באם רואה הילד שאביו אינו מסוגל לעצור את זעפו ומתפרץ ומדבר דברים לא טובים - הרי זה דוגמא עבור הבן לעשות ג"כ כדבר הזה, משא"כ אם רואה כיצד אביו מסוגל לשלוט על מעשיו ועל מידותיו, לומד הבן שאפשר למשול על רוחו ולהתגבר על עצמו שלא לעשות ככל העולה על רצונו.

ומאידך, טוב וראוי שיראה הבן כיצד אביו משתדל לכבד כל אדם ולראות בו את מעלותיו בלבד, כדאיתא בתפילת הרבי ר' אלימלך זי"ע 'שנראה מעלת חברינו ולא חסרונו', ואף הוא כשיגדל יפעל מחשבתו על דרך הטוב והישר.

לומר לו לץ אתה, כי אז ישנאך ולא ישמע לדבריך. רק אדרבה תאמר לו הרי חכם אתה, ואין זה מתאים לאיש נכבד ונבון כמוך לעשות כן, אז יאהבך וישמע לקול דבריך ויקבל מוסר.

והיינו שכאשר מוכיחים את הילד לא ניתנה רשות לביישו ולהכלימו, או לומר לו בכללות שהוא איננו ילד טוב, רק צריך להעיר לו על הדבר הפרטי בינו לבין עצמו שלא יתבייש מאחרים, וכמו שציוותה התורה (ויקרא יט, יז) הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא, ופירש"י שלא תלבין את פניו ברבים. וכן מה שאמרו ז"ל (ברכות מג ע"ב) נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים - זה נוגע גם אל האב שלא יבייש את בנו.

ולפעמים ע"י גערה או תוכחה באופן שאינו ראוי אפשר להזיק לנפש הנער גם לשנים הבאות, והוא מקבל רושם שהוא אינו טוב ולא יוצלח וכיוצ"ב, וצריך חכמה רבה והבנה לנפש הנער.

גם עצה טובה, שיהיו ההורים תמיד בקשר עם המלמד ושאר המחנכים, וזה מועיל לילד עצמו, כי כשרואה ששואלים עליו ומתעניינים אודותיו - הוא משתדל יותר ללמוד ולהתנהג כראוי.

ומעשה אצל הרה"ק רבי ברוך מקאמינקא זי"ע תלמיד מרן הבעש"ט הק' זי"ע, שהיה צדיק גדול ועשיר, והיה לו ברשותו יקב גדול של יין, ופ"א השגיח במשרתים שלו, שלא עשו את עבודתם נאמנה ובא לידי כעס, ובאותה שעה הגיע הבעש"ט הק' לביתו, ואמר לו אלמלי הייתי יודע שזה ביתך לא הייתי מכיר אותך, כי ש"ד הלביש אותך מכף רגל עד ראש מחמת הכעס שכעסת.

ועצה שינצל האדם מן הכעס בביתו - כתב באגרא דכלה (פרשת וישב) קבלנו ממרן הקדוש מהרמ"מ מרימנאב שבבוא האדם מהדרך יראה שלא לבא לביתו ברעבוננו, בכדי שלא יתכעס על אנשי ביתו.

ואף שלפעמים צריך להטיל קצת אימה בבית, כאומרם ז"ל (פוסה מז ע"א) לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת, אבל כל זה צריך להיות שלא ע"י כעס, רק להעמיד פנים כאילו כועס וכיוצ"ב, שהילד ירגיש כי אביו אוהבו בלבו תמיד בכל מצב.

ג

חומר הכעס

ומלבד זה ידוע חומר הכעס שמטמא את האדם מבית ומבחוץ ועוקר הנשמה מכל וכל כדאיתא בחז"ל (שבת קה ע"ב) כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה ובזוה"ק (תצוה קפב ע"ב) הפליגו מאוד בעוון זה.

תפילת האבות

תועלת התפילה על הבנים

עיקר איז אַ קאפיטל תהילים" - והיינו עפ"י אמרי קדשו של מרן הבעש"ט הק' זי"ע שאמר לתלמידיו: אחרי כל השגות שהשגתי למעלה בשרשי התורה והמצוות ואחר כל התענוג מהשגותי, אני מניח את כל ההשגות ומחזיק אני

א

תפילה מועלת יותר מכל העצות

אמנם ידוע מאמר הצדיקים "נאך אלע עצות דארף מען וויסען אז דער

ובמה פעמים נופל האדם בדעתו, לנוכח המצב של הבנים, כאשר מתגלים אצלם קשיים בכמה תחומים ל"ע, ואין לאל ידו לעשות מאומה, אשר על כן צריך להתחזק כי כאשר אין בידו להושיע אזי ודאי לה' הישועה, כי השי"ת הוא הכל יכול, כמו שרואים הרבה פעמים במצבים קשים שלפתע פתאום מתיישבים כל הקשיים ולפעמים ע"י תפילות רבות מעומק הלב יכולים לראות כיצד ילד או בחור משתנה לגמרי ונעשה עובד ה' ומתמיד, גם לאחר שגדולי וטובי המחנכים כבר נתייאשו ממנו, כי אין כוח בעולם כמו התפילה אל השי"ת שמסוגלת לחולל פלאות רבות שאין להן הסבר כלל עפ"י חוקי הטבע.

ג

גודל כח תפילת אבות על בנים

ומובא בשם הרה"ק מבעלזא זי"ע כי מי שיש לו בית מלא ילדים אסור לו לעבור תפילת שמו"ע אחת בלי שיריד דמעות כמים על צאצאיו שילכו בדרך הישר.

ומסופר שפעם נכנס יהודי אל הגרי"ז מבריסק זצ"ל ואמר לו שאין זה פלא שהרב יש לו בנים ת"ח, הלא

באמונה פשוטה איך בין א נער און גלייב'. עכל"ק.

והביאור בזה כי הגם שאפשר להיות לכתחילה נער, ומדוע צריך להגיע למדרגות השמימיות והנעלות של הבעש"ט הק' בכדי להיות אח"כ נער, אמנם התשובה הוא שודאי צריך לעמול תחילה במדרגות העבודה, ורק לאחר שמשיגים את האור האלוקי ומתחילים להרגיש תענוג, צריך להניח הכל ולהיות פשוט.

ב

לאחר ההשתדלות ישים מבטחו רק בה'

ובן הוא בעניני החינוך, כי ודאי שהתפילה מועלת יותר מכל דבר, ואין עצה ואין תבונה לנגד ה', אך תחילה צריך לעשות את ההשתדלות המוטלת עלינו, כמו שכתוב (דברים יד, כט) וברכתך בכל אשר תעשה, היינו שצריך שיעשה עשיה גשמית בכדי שיברכהו ה', אבל לא להאמין ח"ו בפעולה גשמית, אלא ישים רק בה' מבטחו ויהיה סמוך לכו בטוח בה' שישלח ישועתו ולא יסמוך כלל על כוחו ועוצם ידו.

באותה שעה סר אל המקום גביר אחד מחו"ל שהגיע לעשות את חג הפסח בעיה"ק ירושלים ת"ו, ויהי כראותו את המחזה הזה, כאשר אברך מאנ"ש מתייפח בדמעות, נכמרו רחמיו עליו וישאלהו לאמר מדוע תבכה, האם אפשר לעזור ולסייע משהו. ויספר לו האברך דברים כהוייתן, שביתו ריקן, ועדיין לא קנה שום דבר לצרכי החג, ואפי' נשלח מביתו עד שיביא את לחמו הביתה.

ויאמר לו הגביר, בוא תבוא אלי אל בית האכסניא באחד המלונות אשר בירושלים, אולי אוכל לעזור בידך. ויהי בהגיע אותו אברך אל האכסניא, הושיט לו הגביר המחאה על סך ג' אלפים דולר, שהספיק לו על כל צרכי החג בהרחבה, והיתה הרווחה בביתו.

ובאשר סח האברך את כל השתלשלות הדברים לאחד מידידיו, נצטער אותו ידיד ושאל אותו מדוע לא נתת בידי את הכתובת של אותו גביר, אולי הייתי מביא ישועה לביתי גם כן. השיב לו האברך: "אני יכול ליתן לך את הכתובת האמיתית - היא התפילה אל בורא העולמים. כי גם אילו הייתי נותן לך את כתובתו של אותו גביר לא היה לך מאומה מכל זה - בלתי רצון ה' והשגחתו הפרטית".

הוא יושב בכבודו של עולם ואינו צריך לדאוג כ"כ לפרנסה. תכף פשט הרב את כובעו ואמר לו - תראה את הכובע שלי, כל ילד עלה לי בכובע מלא דמעות.

וכן אומרים בשם החזון איש זצ"ל, שאסור להנהלת ישיבה לזלזל בשום בחור כי לעולם איננו יודעים מהיכן יצמח גדול הדור אם מתפלה של אמא או מדמעה של סבתא...

ד

מעשה שהיה - בכח התפילה

וסיפר לי אחד מעשה שאירע זה עתה בחג הפסח שעבר עלינו לטובה, כאשר יהודי אחד מירושלים לא היתה בביתו פרוטה לפורטה, והגיע המחסור בביתו עד לפת לחם ממש, ובהגיע ערב פסח ולרש אין כל, ובניו ובנותיו רעבים, עד שלא יכלה ב"ב לסבול חרפת הרעב ותרגז עליו ותגרשהו מביתו עד שישוב ובאמתחתו סכום כסף לעשות הפסח.

בצר לו פנה היהודי לבית המדרש 'זכרון משה' ונעמד בקרן זוית כאשר כולו מדוכדך ולבו שבור לרסיסים, ופתח בתחינה עצומה כשהוא בוכה בדמעות שלישי אל השי"ת שישלח לו צרכי החג בהרחבה.

תאמר לבית יעקב

הנהגת החינוך לאמהות בישראל

א

חשיבות האשה בביתה

אמרו חז"ל (פסחים מט ע"א) לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת תלמיד חכם. שאם מת או גולה - מובטח לו שבניו תלמידי חכמים. ואל ישא בת עם הארץ - שאם מת או גולה בניו עמי הארץ.

והקשו הפוסקים, הלא כתב הרמ"א (סי' תרנ"ד) שעל מצות עשה א"צ לבזבז יותר מחומש, ולמה אמרו 'כל מה שיש לו'. ומתמצים ששיעור חומש נאמר רק על מצוה עוברת שמקיים פעם אחת בלבד, אבל במצוה כזאת הנמשכת כל ימי חייו מחוייב לבזבז כל ממונו.

ויש להתבונן מדוע החשיבו חז"ל כ"כ את המצוה הזאת - לישא בת תלמיד חכם יותר ממצוות רבות שלא נאמר בהם שצריך לבזבז את כל הונו עליהם.

ב

מעלת בת תלמיד חכם

והתשובה היא, כי עיקר גידול וחינוך הילדים בביתם, הוא ע"י שמקבלים השפעה מהתנהגות ההורים, שרואים כיצד מתנהגים ההורים בהנהגתם יום יום. ולזה חשוב מאוד לישא בת שנתגדלה בבית של תלמידי חכמים, וכידוע שהתלמידי חכמים הם שלמים במידותיהם וכפי שנקראים בלשון חז"ל 'חברים' על שם שחבורתם נאה. וכן אמרו חז"ל (ברכות סד ע"א) תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, ועל דרך זה מתחנכים כל בני הבית, וחודר לקרבם כל המידות טובות שרואים אצל אביהם.

ובאשר הבנים והבנות רואים את חשיבות התורה ומצוותיה בעיני אביהם, ואת גודל יראת שמים שלו, ורואים כיצד חוזר מביהמ"ד וכל חיותו הוא רק בתורה ושמחת קיום המצוות, וכל שיחתו סובבת בעניני התורה

ההורים ומה לא נחשב בעיניהם. ורגשות אלו א"א להסתיר מעיני הבנים, ולכן מוטל החיוב על כל אחד לישא בת תלמיד חכם, שראתה בבית את החיבה לתורה ומצוות, ואת השמחה ואת השאיפה שיש לאבי הבית מכל הקניינים הרוחניים, ואיך שמואס בתענוגי העוה"ז, שאז יכולה להמשיך את האוירה הזאת גם בביתה אצלו ולהחדיר זאת בקרב הבנים והבנות.

ג

הגדר של בת עם הארץ

נאמר בתורה (דברים כז, כא) ארור שוכב עם כל בהמה, ודרשו חז"ל (ספחים מט ע"ב) עמי הארץ - הן שקץ ובנותיהן שקץ, ועל נשותיהם הוא אומר ארור שוכב עם כל בהמה. וכתב הט"ז (אה"ע סי' ב) פירש רש"י שדומות לבהמה - שאין להם לב להבין כי חייך ואורך ימיך עכ"ל. נראה פירוש לדבריו, דטבע הנשים שיבטלו בעליהם מתורה בשביל שהם סוברים שמכח זה יתעסקו בסחורות ויהיה להם טובות עולם הזה, משא"כ אם יעסקו בתורה לא יהיו להם רק עולם הבא לחוד. ובאמת אינו כן, אלא היא חייך בעולם הזה, ואורך ימיך בעולם שכולו ארוך שהוא עולם הבא. עכ"ל.

והמצוה, הרי זה נכנס לתוך תוכם של הבנים ועושה רושם עז עליהם, בל ימחה לעולם.

ולהיפך ח"ו, כאשר מתגדלין בבית עמי הארצות ל"ע, שמזלזלין בכבוד החכמים ושומעים כמה פעמים דברי ביקורת והערות על הרב או שאר תלמידי חכמים וערליכע יודען, ולעומת זה נושאים עיניהם על בעלי הון ומחשיבים אותם למבחר האנשים שזכו לעושר וכבוד, ולומדי תורה ועובדי ה' הם בדרגה שניה, אזי גם שאיפת בניהם יהיה לעושר וכבוד ולא לתורה ויודישקייט. וכאשר יבוא זמן הנישואין לא יהיה עיקר הדגש על התורה, אלא על קנייני העולם הזה ולא תהיה מוכן לוותר כלום מעוה"ז, וגם אם תנשא לת"ח - לא יהיו דיעותיהם שוות, ויהיה כל היום חילוקי דעות ביניהם אשר ישפיע מאוד על חינוך הבנים.

וזהו נקודת כל חינוך הבנים, כגון כאשר מגיע העת להתפלל או ללכת לשיעורי תורה, הבנים מרגישים היטב מאוד האם אביהם הולך בשמחה, כאילו מחכה לשעה זו שבו לומד ומתפלל, או שמא נותן קרעכץ על שהוא צריך לסגור את חנותו או לעזוב את ביתו ולשרוך רגליו אל ביהמ"ד. וזה משפיע על כל גידול הילדים שרואים מה נחשב בעיני

את בניהם להשכים קום חדשים לבקרים.

ובותב על זה השל"ה הקדוש (שער האותיות אות ד' דרך ארץ) דברים חריפים וזה לשון קדשו: ויען כי טבע הנשים רכות, על כן החיוב מוטל על הנשים ללבוש כלי גבר, רצוני לומר להיות לה אביר לב להוכיח בשבט מוסר ולהכות אותו הכאות בטוב, גם כי ישוע ויזעק לבלתי שמוע אליו, עד שיסור מדרך הרע וילך בדרך הטוב והישר. ודרך רמז אני אומר, ידי נשים רחמניות בשלו ילדיהן (איכה ד, ט), רוצה לומר אותן הנשים שמרחמים על ילדיהן לבלתי הכות אותם, הם מבשלות אותם, כלומר ממיתות אותם, כאילו היו שוחטים אותם ומבשלים אותם כבשר בהמה חיה ועוף. עכל"ק.

ה

גידול הבנים בחמימות

ונודע מאמר חז"ל (חולין כד ע"ב) אמר רבי חנינא: חמין ושמן שסכתיני אמי בילדותי הן עמדו לי בעת זקנותי. ואפשר לפרש שחמין ושמן רומזים לחמימות, והיינו שעל ידי שגידלה אותו אימו בחמימות, זאת עמדה לו לרבי חנינא שיוכל לגדול לתנא אלוקי.

ופסק שם הט"ז, שלפי זה, אם נמצא בת עם הארץ שהיא חכמה ומבינה שהתורה מביאה את האדם לעוה"ב ולעוה"ז, אין בזה איסור מצד שאביה עם הארץ.

ובספר מעשה איש מובא שבחור אחד הגיע לשאול בעצת החזו"א זצ"ל אם לעשות שידוך עם בת למשפחה מיוחדת, ואביה ציין מעלתה בכך שהיא מוכנה להקריב עצמה 'קרבן' בכדי להנשא לבן תורה, והשיב, שאם היא רואה שלהנשא לבן תורה הוא 'קרבן' ואינה מבינה את האושר הטמון בה, היא אינה מתאימה להנשא לבן תורה, ויעץ להבחור שלא לגשת להשידוך.

ד

תפקיד הנשים לגדל בניהם לתורה

ויש להזהיר אל בית יעקב אלו הנשים, שהם עיקר גדול בהעמדת החינוך של חיי התורה בבית, כדכתיב (משלי א, ח) אל תטוש תורת אמך, וכתיב (שם ט, א) חכמות נשים בנתה ביתה, אשר לפעמים נופל אצלם רחמנות על בניהם שלא יתאמצו יותר מדאי בלימוד התורה, או שרוצים ברוב טובם למנוע

ללכת - הולכים בלי לשאול שאלות. "אז דער אויבערשטער הייטס גיין - גייט מען".

ו

מה תופס מקום אצל ההורים

היוצא מכל האמור, כי כל בתי אנשי שלומינו שוים בדפוסי התנהגותם, יש בהם רוחניות ויש בהם גשמיות, ולכל אחד יש לו את הנסיונות שלו כי אין מושלם בעולם. אבל הכל תלוי מהו העיקר בבית ומהו הטפל בבית, הילדים עוקבים ובודקים מה תופס מקום אצל ההורים ועל פי זה הם קובעים בבוא הימים את השאיפות שלהם ואת הרצונות שלהם, ועל כן הרבה יש להזהר בכל ההתנהגות בבית, באופן הדיבור ובצורת ההנהגה בשעת כעס ונסיון בעניני מידות.

ולבן חשוב מאוד שתהא השלוה מצויה בבית, לדבר ללא הרמת קול, ושלא יהא מקום כלל למחלוקת בתוך הבית, וכך יהיה גם אורח חייהם של הבנים והבנות על מי מנוחות כל ימי חייהם. אכ"ר.

ויש ללמוד מכך עד היכן מגיעים הדברים, וכמה חשוב שהילד ירגיש וידע שאביו ואמו אוהבים אותו, וכאשר הוריו אומרים לו בקטנותו שהם אוהבים אותו, הרי זה משפיע עליו כל ימי חייו שהוא מרגיש אהוב ורצוי גם בעיני הבריות ויכול לגדול בתורה למעלה מעלה.

וב"ק אאמו"ר זצוקללה"ה היה מזכיר כל ימיו פעמים רבות את החמימות של אמו ע"ה, אשר גידלה אותו בחמימות של יודישקייט, וזה נשאר חקוק אצלו כל ימי חייו, עד שגדל לצדיק נשגב מושל ביראת אלוקים בזיכוך המידות והחוששים בכח החמימות שנתנה לו אמו ע"ה.

עוד היה תמיד שגור על לשונו של כ"ק אאמו"ר זצוקללה"ה הדיבורים של אמונה שאמרה לו אמו ע"ה - והיתה רגילה ללחש באזנו בעודו ילד רך את הדברים האלו: הנה הקב"ה אמר לאברהם אבינו ללכת מביתו, ועדיין לא ידע היכן ללכת, ובכל זאת התחיל ללכת אפילו שעדיין לא ידע כלום. ולמה לא שאל להיכן ללכת, כי אם השי"ת מצוה